

Sygn. akt **II AKa 40/16**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 kwietnia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie, II Wydział Karny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Żelazowski
Sędziowie:	SA Andrzej Mania (spr.) SA Stanisław Kucharczyk
Protokolant:	sekr. sądowy Karolina Pajewska

przy udziale prokuratora Marzeny Paterek

po rozpoznaniu w dniu 21 kwietnia 2016 r. sprawy

P. W.

o odszkodowanie za niesłuszne zatrzymanie

z powodu apelacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp.

z dnia 2 grudnia 2015 r., sygn. akt II Ko 585/15

I. zaskarżony wyrok utrzymuje w mocy;

II. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa.

Stanisław Kucharczyk Maciej Żelazowski Andrzej Mania

Sygn. akt **II AKa 40/16**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. wyrokiem z dnia 2 grudnia 2015r., sygn. II Ko 585/15 oddalił wniosek P. W. o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie w dniach 20 i 21 lipca 2014 r. do sprawy prowadzonej przez Prokuraturę Rejonową w Strzelcach Krajeńskich pod sygnaturą Ds. 884/14.

Apelację od powyższego wyroku wywiodła pełnomocnik wnioskodawcy. Zarzuciła wyrokowi:

1) naruszenie przepisów postępowania, mający istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 552a § 1 k.p.k. polegające na uznaniu, że przepis ten nie ma zastosowania w niniejszej sprawie i oddalenie wniosku, mimo iż w ocenie

wnioskodawcy, decydujące znaczenie winien mieć fakt, iż nie został on uznany za winnego popełnienia czynu zarzucanego mu w akcie oskarżenia, który stanowił podstawę do jego zatrzymania,

2) naruszenie przepisów postępowania karnego, mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 552 § 4 k.p.k. sprzed nowelizacji kodeksu postępowania karnego, polegające na jego nie zastosowaniu, mimo że postępowanie karne, którego wniosek o zadośćuczynienie dotyczy toczyło się pod rządami poprzednich przepisów i w związku z tym przepis ten winien stanowić podstawę do orzekania w niniejszej sprawie.

Podnosząc powyższe skarżąca wniosła o:

1) zmianę zaskarżonego wyrok i orzeczenie zgodnie z wnioskiem P. W., ewentualnie

2) uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania;

3) zasądzenie od Skarbu Państwa na jej rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego wg norm przypisanych, albowiem nie zostały one opłacone ani w całości ani też w części.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pełnomocnika wnioskodawcy jest oczywiście bezzasadna. Stanowisko Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. wyrażone w kontestowanym wyroku tak w warstwie dyspozytywnej jak i motywacyjnej, jako merytorycznie poprawne, zasługuje bowiem na aprobatę. Nie podważają zaś tego zarzuty i argumentacja apelacji, wewnętrznie zresztą się wykluczające, do tego w warstwie prawnej nie uzasadnione. Zauważyć zatem należy, że odpowiedzialność Skarbu Państwa za wadliwe działanie organów władzy publicznej generalnie uregulowana jest w przepisach art. 417 k.c., art. 417⁽¹⁾, art. 417⁽²⁾ k.c., przy czym stosownie do treści art. 421 k.c., powołanych przepisów nie stosuje się, jeżeli odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy jej wykonywaniu jest uregulowana w przepisach szczególnych. Takim szczególnym uregulowaniem jest to zawarte w art. 552-558 k.p.k. regulujące odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną na skutek orzeczeń wydanych w postępowaniu karnym. Te to też przepisy wnioskodawca praktycznie uczynił podstawą swojego żądania. Oczywiście przy tym jest, że roszczenie o odszkodowania i zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie ma charakter cywilny. Z wszystkiego tego konsekwencjami. Jedyna różnica to taka, że rozpoznanie żądania następuje w procesie karnym. Obowiązuje zatem tzw. zasada nie retroakcji (art. 3 k.c.), która „oznacza, że nowego prawa nie stosuje się do oceny zdarzeń prawnych i ich skutków, jeżeli miały miejsce i skończyły się przed jego wejściem w życie” (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2014 r., sygn. V CSK 557/13, LEX nr 1523369). Oznacza to, że skutki zdarzeń prawnych powstałych pod rządem dawnego prawa ocenia się według przepisów obowiązujących w jego dacie. Nie jest to jednak zasada bezwzględna. Wyjątek od niej musi jednak wynikać z brzmienia nowego prawa, lub jego celu. Z taką to właśnie sytuacją mamy do czynienia w sprawie. Zdarzenie będące przedmiotem osądu, czy też raczej to, z którego wnioskodawca wywodzi swoje roszczenie zaistniało bowiem w dniu 20 lipca 2014 r., kiedy to został on zatrzymany do sprawy prowadzonej przez Prokuraturę Rejonową w Strzelcach Krajeńskich pod sygnaturą akt Ds. 884/14 i zwolniony następnego dnia, tj. 21 lipca 2014 r. (k. (...)akt II K 151/15) i kiedy obowiązywał art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu: „odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania”. Przy ocenie kwestii niewątpliwie niesłusznego zatrzymania sąd wówczas to zwykł „mieć na uwadze, jak wyraził to Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23.05.2006r., I KZP 5/06, OSN KW 2006/6/55, czy zastosowanie tego środka przymusu procesowego nastąpiło z obrazą przepisów rozdziału 27 Kodeksu postępowania karnego, a tym samym, czy spowodował on dolegliwość, jakiej osoba zatrzymana nie powinna była doznać, analizując to zagadnienie w aspekcie całokształtu okoliczności zaistniałych w sprawie, w której doszło do zatrzymania, a znanych w dacie orzekania w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia, w tym także z uwzględnieniem prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w której nastąpiło zatrzymanie, jeżeli już zapadło (...)”. Problem jednak w tym, że wniosek P. W. z dnia 21 września 2015 r. zatytułowany „pozew o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie i inne działania policji” nadany został w urzędzie pocztowym w Strzelcach Krajeńskich dopiero w dniu 22 września 2015r. (k. (...)), do Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. wpłynął zaś w dniu 24 września 2015r.,

zatem w sytuacji, kiedy to obowiązywała już ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2013, poz. 1247 ze zm.), która spowodowała szereg istotnych zmian w przepisach zarówno materialnych jak i proceduralnych, pozostające w związku z tokiem szeroko rozumianego procesu karnego, w tym również tych zawartych w rozdziale 58 kodeksu postępowania karnego, któremu nadała zresztą tytuł: „Odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie oraz niesłuszne stosowanie środków przymusu” (art. 1 pkt 190-199 w/w ustawy), regulującym odpowiedzialność Skarbu Państwa m.in. za dokonane w toku postępowania karnego zatrzymanie. W konsekwencji zasadniczej zmianie uległ dotychczasowy m.in. art. 552 § 4 k.p.k. Jego zaś odpowiednikiem w nowym prawie stał się art. 552a § 1 k.p.k., który otrzymał brzmienie: „w razie uniewinnienia oskarżonego lub umorzenia wobec niego postępowania w wypadkach innych niż określone w art. 552 § 1-3 oskarżonemu przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonywania wobec niego w tym postępowaniu środków przymusu, o których mowa w dziale VI.”, tj. m.in. zatrzymania, środka zapobiegawczego, zabezpieczenia majątkowego, oczywiście z uwzględnieniem przewidzianych w ustawie wyłączeń. Przepis ten obowiązywał przy tym jedynie do 15 kwietnia 2016r., kiedy to weszła w życie z kolei ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2016, poz. 437), która dokonała kolejnej nowelizacji art. 552 k.p.k., a o czym będzie jeszcze mowa.

Abstrahując chwilowo od tego zauważyć bowiem należy, że po 1 lipca 2015r. (do 15 kwietnia 2016r.) prawo do odszkodowania i zadośćuczynienia z tytułu niewątpliwie niesłusznego zatrzymania w związku z prowadzonym postępowaniem karnym – zgodnie z art. 552b k.p.k. – przysługiwało jedynie osobie innej niż oskarżony, natomiast w przypadku oskarżonego, Skarb Państwa ponosił odpowiedzialność z tytułu niewątpliwie niesłusznego jego zatrzymania jedynie w sytuacji, a przesądził to art. 552a § 1 k.p.k., gdy wobec oskarżonego w zwykłym toku postępowania karnego, bez uruchomienia nadzwyczajnych środków zaskarżenia, tj. kasacji lub wznowienia postępowania zapadło orzeczenie uniewinniające lub wobec której umorzono postępowanie, a w tym to postępowaniu wykonany był środek przymusu w postaci zatrzymania, wyszczególniony w dziale VI k.p.k. i w związku z nim doznał on szeroko rozumianej szkody i krzywdy. Zważywszy, że „Pozew o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie i inne działania policji” wpłynął do II Wydziału Karnego Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp., jak już wcześniej wspomniano, w dniu 24 września 2015r., do żądania wnioskodawcy miały zastosowanie przepisy art. 552a k.p.k. Przesądził o tym zaś sam ustawodawca, który w przywołanej wyżej ustawie nowelizacyjnej z dnia 27 września 2013r. w jej art. 27, stwierdził wprost, że: „przepisy ustaw wymienionych w art. 1-26 niniejszej ustawy, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do spraw wszczętych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli przepisy poniższe nie stanowią inaczej”. Tym samym, jako zasadę przesądził bezpośrednie działanie przepisów nowych i w zmienionej treści, w dniu ich wejścia w życie, do wszystkich sytuacji nimi regulowanych, niezależnie od tego, czy zostały zainicjowane pod rządami dotychczasowych przepisów i trwają, czy też powstały już po wejściu w życie ustawy. Na gruncie zatem art. 552a § 1 k.p.k., który sąd I instancji słusznie uczynił podstawą prawną swego rozstrzygnięcia, jedyną przesłanką warunkującą odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa za zatrzymanie (ale także za inne środki przymusu) – jak słusznie zauważył to już Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 3 lipca 2015 r., II AKa 220/15, LEX nr 1809496 – było istnienie prawomocnego wyroku uniewinniającego oskarżonego lub umarzającego postępowanie w sprawie, w toku której nastąpiło zatrzymanie. W przypadku wnioskodawcy tego rodzaju sytuacja faktyczno-prawna jednak nie zmaterializowała się. P. W. został wprawdzie oskarżony o przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. w zb. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. (k. (...) akt II K 151/15), nie został jednak ani uniewinniony ani nie umorzono do niego postępowania karnego, lecz w granicach oskarżenia i przy zachowaniu tożsamości zarzucanego mu czynu, wyrokiem Sądu Rejonowego w Strzelcach Krajeńskich z dnia 2 lipca 2015r., sygn. II K 151/15 został uznany za winnego popełnienia czynu kwalifikowanego z art. 157 § 2 k.k. i skazany na karę 50 stawek dziennych grzywny przy ustaleniu wysokości jednej stawki na kwotę 20 złotych (k. (...) akt II K 151/15), na poczet zaś tej kary – postanowieniem z dnia 5 października 2015r. zaliczono mu okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie (zatrzymania) w dniach 20 i 21 lipca 2014r. (k. (...) akt II K 151/15). Nie przysługuje mu zatem – jak słusznie zauważa sąd I instancji – na stronie (...) uzasadnienia wyroku – „status „uniewinnionego”. To zaś wykluczało i wyklucza zadośćuczynienie żądaniu wnioskodawcy. Mówiąc wprost stan prawny obowiązujący od 1.07.2015r. do 15.04.2016r., mający w sprawie zastosowanie, czynił prawnie niemożliwym zaspokojenie roszczeń odszkodowawczych wnioskodawcy za zatrzymanie nawet, gdyby uznać je za niezasadne, tj. zastosowane z naruszeniem przepisów rozdziału 27 kodeksu postępowania

karnego, ale „zasadne” w kontekście ostatecznego wyniku procesu karnego, tj. wyroku skazującego i na jego gruncie bezspornie zrekompensowane. W świetle art. 552a § 1 k.p.k. obojętne pozostaje zatem to, że zatrzymanie wnioskodawcy miało miejsce w związku z zarzutem znęcania się fizycznego i psychicznego, za które to przestępstwo nie został on skazany, istotne było bowiem jedynie to, a co Sąd Apelacyjny pozwala sobie powtórzyć, że wyrok z dnia 2 lipca 2015r., sygn. II K 151/15 Sądu Rejonowego w Strzelcach Krajeńskich jest wyrokiem skazującym, a czego wnioskodawca – jak słusznie zauważa sąd I instancji – konsekwentnie nie przyjmuje do wiadomości. Tymczasem fakt ten, co podkreślić należy, wyklucza możliwość zaspokojenia roszczeń wnioskodawcy na zasadach przewidzianych w kodeksie postępowania karnego. Czyni też podniesione w apelacji zarzuty obrazy zarówno art. 552a § 1 k.p.k. jak i art. 552 § 4 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym w dacie zatrzymania, oczywiście chybnymi. Cytując za sądem I instancji: „Wniosek P. W. nie zasługuje na uwzględnienie, ponieważ jako wnioskodawca nie spełnia on ustawowych przesłanek wyrażonych w art. 552a § 1 kodeksu postępowania karnego”. W przypadku wnioskodawcy to zaś nowe prawo, zawarte w ustawie z dnia 27 września 2013r., bezspornie wyznaczało i wyznacza jego sytuację prawną w zakresie dochodzenia ewentualnych roszczeń z tytułu – jak twierdzi – bezprawne i bezzasadnego zatrzymania. Słusznie zatem Sąd Okręgowy w Gorzowie Wlkp. wniosek P. W., „o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie ...” oddalił. Było to postąpienie prawnie jedynie możliwe.

Tak argumentując i tym samym podzielając zasadność wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. z dnia 2 grudnia 2015r., sygn. II Ko 585/15, i nie znajdując żadnych podstaw do uwzględnienia wywiezionej apelacji, Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 437 § 1 k.p.k., zaskarżony wyrok utrzymał w mocy. Wprawdzie z dniem 15 kwietnia 2016r. weszła w życie kolejna ustawa, a mianowicie z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2016, poz. 437), która art. 1 pkt 131, nadała art. 552 § 4 k.p.k. ponownie brzmienie: „odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania.”, przepis ten w sprawie nie może mieć jednak zastosowania z uwagi na wspomniany na wstępie zakaz retroakcji, ustawodawca w przywołanej wyżej ustawie nowelizującej w jej art. 25 ust. 3 stwierdził zresztą wprost, że „postępowania wymienione w działach XI i XII ustawy zmienianej w art. 1, wszczęte i niezakończone do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy, toczą się do ich zakończenia według przepisów dotychczasowych”, tj. obowiązujących przed 15 kwietnia 2016r., a co oznacza, że art. 552 § 4 k.p.k. w nowym brzmieniu, mieszczący się w dziale XII kodeksu postępowania karnego, zatytułowanym „postępowanie po uprawomocnieniu się orzeczenia”, ma zastosowanie jedynie do zdarzeń, które wystąpią po dacie wejściu w życie ustawy nowelizującej. Nie dotyczy zatem przypadku wnioskodawcy.

Koszty postępowania odwoławczego – zgodnie z art. 554 § 4 k.p.k. – ponosi Skarb Państwa.

Stanisław Kucharczyk Maciej Żelazowski Andrzej Mania